शम्भुनाथ नगरपालिका

स्थानीय राजपत्र

शम्भुनाथ नगरपालिका कठौना, सप्तरीद्वारा प्रकाशित

(खण्ड-७) (संख्या-५) शम्भुनाथ, २०८१ साल बैशाख २३ गते

भाग-२

बजार अनुगमन कार्यविधि, २०८०

आज्ञाले

बिनय कुमार सोनु

प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

बजार अनुगमन कार्यविधि, २०८०

कार्यपालिकाबाट पारित मितिः २०८०/१२/०४

प्रमाणिकरण मितिः २०८१/०१/१७

प्रस्तावना : नेपालको संविधान, २०७२ को अनुसूची ८ एवं उपभोक्त संरक्षण ऐन २०७५ को दफा २८ बमोजिम उपभोक्ता हित संरक्षणार्थ बजार अनुगमनको जिम्मेवारी स्थानीय तहलाई तोकिएको हुँदा उपभोक्ताको स्वास्थ्य, सुविधा र आर्थिक हित कायम राख्न, उपभोग्य वस्तु वा सेवाको गुणस्तर, परिमाण एवं मूल्यको अनियमितताबाट उपभोक्तालाई संरक्षण प्रदान गर्न, वस्तु वा सेवाको उत्पादन स्थल वाभन्सार विन्दु, ढुवानी मार्ग, भण्डारण तथा सञ्चय स्थल, थोक तथा खुद्रा बिक्री स्थल र उपभोग स्थल लगायतका ठाउँहरूमा वस्तु वा सेवा प्रदायक वा बिक्रेताको व्यवसायिक कारोवारको दर्ता, नवीकरण, आपूर्ति, मूल्य, गुणस्तर, नापतौल, विज्ञापन लगायतका व्यापारिक क्रियाकलापको नियमन गर्न तत्काल नगरपालिकाबाट नियमित रूपमा प्रभावकारी बजार अनुगमन गर्न आवश्यक भएकोले, शम्भुनाथ नगरपालिकाले यो **"शम्भुनाथ नगरपालिका बजार अनुगमन कार्यविधि, २०८०"**जारि गरेको छ।

परिच्छेद १

प्रारम्भिक

१. संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ : (क) यस कार्यविधिकोनाम **"शम्भुनाथ नगरपालिका बजार अनुगमन कार्यविधि, २०८०"** रहेको छ।

(ख) यो कार्यविधि स्थानीय राजपत्रमा प्रकाशित भएको मिति देखि लागू हुनेछ।

२. परिभाषा : विषय वा प्रसङ्गले अर्को अर्थ नलागेमा यस कार्यविधिमा,

(क) **"स्थानीय बजार अनुगमन समिति"** भन्नाले नगरपालिका उपप्रमुखको संयोजकत्वमा नियम ४ वमोजिम गठित समिति बुझ्नुपर्दछ।

(ख) **"स्थानीय बजार अनुगमन टोली"** भन्नाले नियम ५ वमोजिम गठन हुने बजार अनुगमनटोली सम्झनु पर्दछ।

(ग) **"कार्यालय"** भन्नाले नगरपालिकाको कार्यालय र वडा कार्यालय समेत सम्झनुपर्दछ।

(घ) **"प्रदायक"** भन्नाले वस्तु वा सेवाको उत्पादक, आयातकर्ता, भण्डारण वा बिक्री वितरण गर्नेव्यक्ति वा संस्था सम्झनु पर्दछ।

(ङ) **“वस्तु”** भन्नाले उपभोक्ताले उपभोग वा प्रयोग गर्ने मिश्रणबाट बनेको पदार्थ सम्झनु पर्दछ र सो शब्दले उपभोग्य वस्तुको निर्माणमा प्रयोग हुने कच्चा पदार्थ, रङ्ग, सुगन्ध वा रसायनलाई समेत जनाउँछ ।

(च) **“विक्रेता”** भन्नाले वस्तु वा सेवाको उत्पादक, पैठारीकर्ता, थोक वा खुद्रा विक्रेता, सेवाप्रदायक सम्झनु पर्दछ । सो शब्दले होटल, लज, होष्टेल, खाजा घर सञ्चालक आदिलाई समेत जनाउनेछ ।

(छ) **“नगरपालिका”** भन्नालेशम्भुनाथ नगरपालिका सम्झनुपर्छ ।

(ज) **“स्थानीय सरकार”** भन्नाले शम्भुनाथ नगरपालिकालाई सम्झनुपर्दछ ।

(झ) **“सेवा”** भन्नाले व्यवसायिक सेवा, सञ्चार सेवा, निर्माण तथा इन्जिनियरिङ सेवा, वितरण सेवा, शिक्षा सेवा, वातावरणीय सेवा, वित्तीय सेवा, स्वास्थ्य र सामाजिक सेवा, पर्यटन सेवा, मनोरञ्जन तथा खेलकुद सेवा, यातायात सेवा लगायतका दस्तुर/पारिश्रमिक लिई वा नलिई प्रदान गरिने सम्पूर्ण सेवाहरू सम्झनुपर्दछ ।

(ञ) **“समिति”** भन्नाले स्थानीय बजार अनुगमन समिति भन्ने सम्झनुपर्दछ ।

परिच्छेद–२

स्थानीय बजार अनुगमन समिति

३. स्थानीय बजार अनुगमन समिति : उपभोक्ताको हित संरक्षण सम्बन्धी विषयमा आवश्यक नीतिगत व्यवस्था गर्न तथा बजार अनुगमन कार्यलाई मार्ग दर्शन एवं समन्वयको लागि नगरपालिकाले स्थानीय बजार अनुगमन समितिको गठन गर्नेछ ।

४. स्थानीय बजार अनुगमन समितिको गठन :स्थानीय बजार अनुगमन समितिमा देहाय वमोजिम पदाधिकारी एवं सदस्यहरु रहने छन :

(क)	शम्भुनाथ नगरपालिको उपप्रमुख	संयोजक	१
(ख)	शम्भुनाथ नगरपालिकाको आर्थिक समितिका संयोजक	सदस्य	१
(ग)	नगरपालिकाको प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत	सदस्य	१
(घ)	स्थानीय प्रशासन/प्रहरी कार्यालयको प्रमुख प्रतिनिधि	सदस्य	१
(ङ)	विशेष क्षेत्र विज्ञ	सदस्य	१
(च)	सम्बन्धित उद्योग वाणिज्य सङ्घको प्रतिनिधि	सदस्य	१
(छ)	उपभोक्ता हित संरक्षणमा क्रियाशील संस्था वा व्यक्तिहरूमध्येबाट सम्भव भएसम्म महिलाप्रतिनिधि	सदस्य	१
(ज)	प्रशासन शाखा प्रमुख	सदस्य	१
(झ)	राजश्व शाखा प्रमुख	सदस्य सचिव	१

५. स्थानीय बजार अनुगमन समितिको काम कर्तव्य र अधिकार

क. उपभोक्ता हित संरक्षणको लागि आवश्यक नीतिगत व्यवस्था गर्ने।

ख. अत्यावश्यक वस्तुहरूको माग र आपूर्तिको अवस्था सम्बन्धी तथ्याङ्क सङ्कलन र मागको प्रक्षेपण गर्ने,

ग. समितिले यस कार्यविधिको दफा (८) २ अनुसार गठित अनुगमन टोलीद्वारा अनुसूची १ को फारममा उल्लेख भए अनुसार प्रस्तुत गरेको बजार अनुगमन सम्बन्धी प्रतिवेदन माथि विश्लेषण गरी आवश्यक निर्देशन दिने,

च. उपभोक्तको हित संरक्षण गर्न आपूर्ति व्यवस्था र उपभोग्य वस्तु वा सेवाको छड्के अनुगमन गर्ने,

छ. बजार अनुगमन सम्बन्धी कामको मूल्याङ्कन गर्ने र टोलीलाई आवश्यकता अनुसार मार्गदर्शन गर्ने,

ज. नगरपालिकाले दिएको अन्य निर्देशन र आदेशको कार्यान्वयन गर्ने/गराउने।

झ. उपभोक्ता हित विपरीत कार्यमा आवश्यक कानूनी कारवाहीको लागि निरीक्षण वा अनुसन्धान अधिकृत तोक्ने।

६. स्थानीय बजार अनुगमन समितिको बैठक सम्बन्धी कार्यविधि : स्थानीय बजार अनुगमन समितिको बैठक महिनामा एक पटक अनिवार्य रूपमा बस्नु पर्नेछ। समितिको बैठकले आफ्नो कार्यविधि आफैमा तयार गर्नेछ। यसरी बैठक बस्दा कम्तीमा तीन दिन अगाडि बैठकको विषय सहितको सूचना सदस्यहरूलाई उपलब्ध गराउनु पर्नेछ।

परिच्छेद ३

बजार अनुगमन सम्बन्धी व्यवस्था

७. वस्तु वा सेवाको दर्ता, आपूर्ति, मूल्य, गुणस्तर, नाप तौल लगायतका व्यापारिक क्रियाकलापलाई उपभोक्ता मैत्री बनाउन नगरपालिकाले निम्न व्यवस्था गर्नुपर्नेछ :

(क) गुणस्तरीय उपभोग्य वस्तु तथा सेवाको सहज र सर्वसुलभ हुने आपूर्ति वातावरणको सुनिश्चितता सहित उपभोक्ताको हक र हितको संरक्षण गर्न कार्यालयमा उपभोक्ता हितसंरक्षण शाखा/एकाइ/डेक्सको व्यवस्था गरी नियमित र प्रभावकारी बजार अनुगमनको व्यवस्था गर्ने,

(ख) बजार प्रणालीलाई प्रतिस्पर्धी र उपभोक्ताप्रति जिम्मेवार तुल्याउन प्रचलित कानूनको कार्यान्वयनमा जोड दिने,

(ग) उपभोक्ता शिक्षा सम्बन्धी सचेतना र बजार अनुगमनको कार्य योजना तयार गरी उपभोक्ताहित संरक्षणको विषयलाई विशेष प्राथमिकतामा राख्ने,

(घ) उपभोक्तालाई सचेत र जागरूक तुल्याउन वडा समितिको कार्यालय देखि नै उपभोक्ता सचेतना लगायतका कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने,

(ङ) नगरपालिका अन्तर्गत स्थापित वा सञ्चालित उद्योग व्यवसायको दर्ता, नवीकरण, बिल विजकतथा बिक्रीको लागि राखिएका मालवस्तु, नापतौल, गुणस्तर, लेवल, आपूर्ति, आदिको अनुगमन गर्ने,

(च) तरकारी, फलफूल, माछा, मासु, मिठाई पसल, डेरी, होटल लगायतका खाद्य वस्तुको बिक्रीस्थलको मापदण्ड तोक्ने र छुट्टै फलफूल तथा तरकारी बजार र वधशालाको व्यवस्था गर्न नगरपालिकामा प्रस्ताव पेश गर्ने ।

८. स्थानीय बजार अनुगमन टोली गठन :१. वस्तु वा सेवा प्रदायक व्यवसायको, दर्ता नवीकरण, आपूर्ति, मूल्य, नापतौल, विज्ञापन लगायत व्यापारिक त्रियाकलापको नियमित एंव आकस्मिक अनुगमनको लागि स्थानीय बजार अनुगमन समितले बजार अनुगमन टोली गठन गर्नेछ ।

२. उपदफा (१) बमोजिम गठन हुने अनुगमन टोलीमा देहाय बमोजिमको पदाधिकारीहरू रहनेछन्:

(क)	सम्बन्धित वडाको वडा अध्यक्ष	संयोजक
(ख)	सम्बन्धित वडा समितिका सदस्यहरु मध्येबाट एक जना	सदस्य
(ग)	स्थानीय प्रशासन/प्रहरीकोप्रतिनिधि	सदस्य
(घ)	उपभोक्ता हित संरक्षण संस्थाको प्रतिनिधि एक जना	सदस्य
(ङ)	स्थानीय उद्योग वाणिज्य सङ्घको प्रतिनिधि एक जना	सदस्य
(च)	टोल विकास संस्थाको अध्यक्षहरु मध्येबाट एक जना	सदस्य
(छ)	पत्रकार महासङ्घ/सञ्चारकर्मी मध्येबाट एक जना	सदस्य
(ज)	सम्बन्धित क्षेत्रको विज्ञ एक जना	सदस्य
(झ)	सम्बन्धित वडाको वडा सचिव	सदस्य सचिव

३. अनुगमन टोलीमा कम्तीमा ५ जना प्रतिनिधि संलग्न भई बजार अनुगमन सम्बन्धी कार्यगरिने छ । तर कुनै विषयगत क्षेत्रको अनुगमन गर्ने कार्यमा सम्बन्धित विषयगत क्षेत्रकोविज्ञ/ प्रतिनिधि अनिवार्य रूपमा समावेश गराउनु पर्नेछ ।

(विषयगत विज्ञ वा प्रतिनिधि भन्नाले जस्तै खाद्य वा कृषि उपजको लागि खाद्य निरीक्षक वा उपलब्ध नभएमा कृषि प्राविधिक बुझिनेछ ।)

४. सम्बन्धित शाखा प्रमुखले मासिक रूपमा तोकिएको ढाँचामा बजार अनुगमनको एकीकृत प्रतिवेदन कार्यालयमा पेश गर्नु पर्नेछ। उक्त प्रतिवेदन अनुसूची १ अनुसारको हुनेछ।

९. स्थानीय बजार अनुगमन टोलीको काम, कर्तव्य र अधिकार : दफा ८ (१) बमोजिम गठित बजार अनुगमन टोलीले प्रचलित कानून बमोजिम देहाय अनुसारका कार्यहरू गर्नु पर्नेछ :-

(क) बजार अनुगमनको पूर्व कार्य योजना र मासिक अनुगमन कार्य तालिका बनाई स्वीकृतिको लागि समितिमा पेश गर्ने,

(ख) स्वीकृत कार्य योजना बमोजिम नियमित रूपमा बजार अनुगमन गर्ने र आवश्यकता बमोजिम आकस्मिक वा विशेष अनुगमन गर्ने,

(ग) वस्तु वा सेवाको दर्ता, आपूर्ति, मूल्य, गुणस्तर, नापतौल, विज्ञापन लगायतका व्यापारिक क्रियाकलापको अनुगमन गर्ने,

(घ) कालोबजारी, एकाधिकार (सिन्डिकेट), मिलेमतोपूर्ण भाउ निर्धारण (कार्टेलिङ्ग), कृतिम अभाव तथा बजार प्रवेशमा अवरोध गर्ने जस्ता गैर प्रतिस्पर्धी व्यापारिक क्रियाकलाप भए/नभएको अनुगमन गर्ने,

(ङ) कुनै वस्तुको अनुचित व्यापारिक क्रियाकलाप (मिसावट/गुणस्तरहिन) कम तौल भएको देखिएमा/भेटिएमा आवश्यकता अनुसार त्यस्ता वस्तु जफत गर्ने, नष्ट गर्ने, कारोवार रोक्का गर्ने वा बन्द गर्ने लगायतका कार्य गर्ने,

(च) स्थानीय बजार अनुगमन समितिबाट समय/समयमा दिइएका निर्देशन एवं आदेश बमोजिमका कामहरू गर्ने।

(छ) सम्पन्न बजार अनुगमन प्रतिवेदन तयार गरी समितिमा पेश गर्ने।

१०. बजार अनुगमन कार्यविधि :(१) बजार अनुगमन समिति/बजार अनुगमन टोलीले बजार अनुगमन गर्दा निम्न विषयमा विशेषध्यान दिनुपर्नेछ :

(क) बिक्रेता वा सेवा प्रदायकले नियामक निकायबाट कानून बमोजिम प्रदान गरिने गरेको व्यवसाय दर्ता प्रमाण-पत्र, स्थायी लेखा नम्बर (PAN) प्रमाण–पत्र, खाद्य अनुज्ञा–पत्र, औषधी पसल दर्ता प्रमाण–पत्र लगायतका आवश्यक कागजातहरू लिएको छ/छैन हेर्ने । साथै प्रमाणपत्र नियमिति रूपमा नवीकरण भए/नभएको हेर्ने । प्रमाणपत्र नलिएको वा नवीकरण गरेको नदेखिएमा बढीमा ७ दिन भित्र सो कार्य गरी कार्यालयमा पेश गर्न लिखित निर्देशन दिने।

(ख) बिक्रेता वा सेवा प्रदायकले आफ्नो व्यवसायको साइनबोर्ड राखेको छ/छैन हेर्ने । नराखेको भए ३ दिन भित्रमा राखी कार्यालयमा जानकारी दिन लिखित निर्देशन दिने ।

(ग) प्रदायकले वस्तुको बिक्री कक्षमा मूल्य सूची राखेको छ/छैन हेर्ने । नराखेको भए ३ दिन भित्रमा राखी कार्यालयलाई सो को जानकारी दिन लिखित निर्देशन दिने ।

(घ) माल, वस्तुको परिमाण, मूल्य, गुणस्तर र तौल ठिक छ/छैन हेर्ने,

(ङ) प्याकेजिङ्ग गरिएको वस्तुको माल उत्पादक वा पैठारीकर्ताको नाम, उत्पादन मिति, उपभोग्य अवधि वा मिति, अधिकतम खुद्रा मूल्य, मिश्रण, भण्डारण र उपभोग गर्ने तरिका उल्लेख गरिएको छ/छैन हेर्ने,

(च) औषधी वा औषधीयुक्त पदार्थ भए सोको प्याकिङ्ग प्रयोग गर्ने तरिका उल्लेख छ/छैन हेर्ने । औषधी विज्ञ (फार्मासिष्ट) औषधी बिक्री स्थलमा भए/नभएको एवं औषधी बिक्रेता प्रमाणपत्र समेत हेर्ने ।

(छ) उपभोग्य मिति नाघेको औषधी, प्रशोधित पानी, बिस्कुट, पाउरोटी लगायतका खाद्य तथा उपभोग्य वस्तुहरू फेला परेमा नष्ट गर्ने,

(ज) उत्पादन मिति, उपभोग्य मिति केरमेट गरेको वा पुन: लेबलिङ्ग वा छपाई गरेको छ/छैन हेर्ने । पुनः लेबलिङ्ग वा छपाई गरेको पाइएमा त्यस्तो वस्तु जफत गर्ने, वस्तुको प्रकृति अनुसार मुचुल्का गरी नष्ट गर्ने,

(झ) माछा, मासु, फलफूल, तरकारी, मिठाई पसल, डेरी र होटल वधशाला वा माछा, मासु बिक्री स्थल सफा सुग्घर र मापदण्ड अनुसार छ÷छैन हेर्ने । नभएमा कसुरको प्रकृति अनुसार सजग गराउने वा चेतावनी दिने तथा अटेरी गरेमा तोकिए बमोजिम दण्ड जरिवाना गर्ने,

(ञ) बिक्रेता वा क्रेतालाई वस्तुको विलविजक जारी गरेको छ/छैन हेर्ने । विल अनिवार्य गर्न निर्देशन दिने ।

(२) स्थानीय बजार अनुगमन समिति/टोलीले **अनुसूची २** मा उल्लेखित वस्तु र सेवाकोवर्गीकरणको आधारमा बजार अनुगमन सम्बन्धी कार्य गर्नु पर्नेछ ।

परिच्छेद–४

उजुरी सम्बन्धी व्यवस्था

११. उजुरी दिन सक्ने :

(क) कुनै वस्तु वा सेवाको बिक्रेता वा प्रदायकले उपभोक्ताको हित विपरीत व्यापारिक क्रियाकलाप गरेको भनी कुनैपनि व्यक्तिले स्थानीय बजार अनुगमन समिति वास्थानीय बजार अनुगमन टोली वा सम्बन्धित शाखाको शाखा प्रमुखमा मौखिक वा लिखित सूचना वा उजुरी दिन सक्ने,

(ख) उपदफा (क) बमोजिमको निकायले उजुरी वा सार्वजनिक सञ्चार माध्यमबाट प्राप्त सूचनालाई उजुरीको रूपमा ग्रहण गरिने छ,

(ग) उपदफा (क) वा (ख) बमोजिमको उजुरी वा अन्य कुनै सरकारी निकायबाट अनुगमनको लागि लेखी आएमा सोलाई समेत उजुरीको रूपमा ग्रहण गरी स्थानीय बजार अनुगमन टोलीले अनुगमन तथा निरीक्षण गर्नु पर्नेछ,

(घ) उपदफा (ग) बमोजिम अनुगमन तथा निरीक्षण गर्दा बिक्रेता वा सेवा प्रदायक प्रचलित कानून वा मापदण्ड विपरीत व्यापारिक क्रियाकलाप गरेको पाइएमा तत्काल कारवाही चलाउनु पर्नेछ,

(ङ) उपदफा (घ) बमोजिम अनुगमन टोलीले गरेको काम कारवाहीमा चित्त नबुझेमा बिक्रेताले प्रचलित कानून बमोजिम नगरपालिकाको उप प्रमुख समक्ष लिखित रूपमा उजुरी दिन सक्नेछ ।

परिच्छेद–५

अनुगमन सम्बन्धी प्रकृया

१२. अनुगमनको पूर्व तयारी: अनुगमन टोलीले अनुगमन गर्नु पूर्व देहायको तयारी गर्नुपर्नेछ :

(क) निरीक्षण वा अनुगमनमा जानु पूर्व अत्यावश्यक वस्तु तथा सेवा मध्ये कुन कुन विषयलाई पहिलो प्रथमिकतामा राख्ने भन्ने किटान गरी विषय सूची तयार गर्नुपर्नेछ ।

(ख) अनुगमनमा जाँदा अनुगमन गरिनेवस्तु वा सोसँग सम्बन्धित ऐन नियमहरू, विवरण र चेक लिस्ट साथै लिई जानुपर्नेछ ।

(ग) वस्तु तथा सेवाको आपूर्ति, बिक्री वितरण, मूल्य, गुणस्तर आदिको बारेमा पर्याप्त सूचना र जानकारी हासिल गर्नु पर्नेछ ।

(घ) अनुगमन वा निरीक्षण गर्न जानु अगावै तालिका बनाई आवश्यक पर्ने साधन सुरक्षा आदिको पूर्व तयारी गर्नु पर्नेछ ।

१३. बजार अनुगमन गर्ने प्रकृया :(क) बजार अनुगमन गर्दा अनुगमनमा खटिई जाने व्यक्तिले आफ्नो परिचय पत्र देखाई बजार अनुगमन गर्नु पर्नेछ । अनुगमन टोलिका संयोजकले अनुगमनको आवश्यकता बारेजानकारी गराउनु पर्नेछ र सम्बन्धित व्यवसायीले बिना कुनै अवरोध अनुगमन गर्न दिनु पर्नेछ ।

(ख) उपदफा (क) बमोजिम बजार अनुगमन गर्दा सम्बन्धित व्यवसायीले बाधा विरोध गरेमा बाधाविरोध गर्नेलाई प्रचलित कानून बमोजिम कारवाहीको लागि सम्बन्धित निकायमा अनुरोध गर्न वा लेखी पठाउन सक्नेछ ।

(ग) अनुगमन टोलीले बजार अनुगमन गर्दा वस्तु वा सेवाको नमूना सङ्कलन गर्नुपर्ने देखिएमा प्रचलित कानून बमोजिम नमूना सङ्कलन गरी सोको यथार्थ विवरण खुलाई सम्भव भएसम्म सम्बन्धित व्यवसायीको समेत दस्तखत भएको स्थलगत मुचुल्का बनाउनु पर्नेछ । सम्बन्धित व्यवसायीले मुचुल्का दस्तखत गर्न नमानेमा सोही व्यहोरा जनाई उपस्थित व्यक्तिहरूको रोहवरमा मुचुल्का तयार गरी आवश्यकता अनुसार सिलबन्दी समेत गरी परीक्षणको लागि यथाशीघ्र सम्बन्धित निकायमा नमूना सहित लेखी पठाउनु पर्नेछ ।

(घ) अनुगमन टोलीले बजार अनुगमन गर्दा तत्काल केही सुधार गर्नुपर्ने देखेमा सम्बन्धित व्यवसायीलाई अवधि तोकी अनुसूची ३ बमोजिम स्थलगत लिखित निर्देशन दिई सुधार गर्न लगाउन सक्नेछ ।

(ङ) स्थानीय बजार अनुगमन टोलीले बजार अनुगमन गर्दा कुनै वस्तु तत्काल नष्ट नगरे जनस्वास्थ्यमा असर पर्ने देखिएमा त्यस्ता वस्तुको नमूना सङ्कलन गरी प्रमाणको रूपमा सुरक्षित राखी अरू प्रचलित कानून बमोजिम आवश्यक प्रक्रिया पुऱ्याई सम्बन्धित व्यवसायी र उपस्थित व्यक्तिहरूको रोहवरमा अनुसूची ४ बमोजिमको मुचुल्का गरी वातावरणमा असर नपर्ने गरी त्यस्तो वस्तु नष्ट गर्नु पर्नेछ । सङ्कलित नमूना आवश्यकता अनुसार परीक्षणका लागि प्रयोगशालामा पठाउन सकिनेछ ।

१४. दण्ड जरिवाना : (क) स्थानीय बजार अनुगमन टोलीले बजार अनुगमन गर्दा सेवा वा वस्तु राखेको स्थानको नियमानुसार जाँच बुझ वा खानतलासी गर्न सक्नेछ । खानतलासीबाट वस्तु वा सेवाको बिक्री वितरणमा अनुचित वा अनियमित कार्य गरेको पाइएमा आवश्यकता अनुसार त्यस्तो वस्तुको प्रयोग वा बिक्री वितरणमा रोक लगाउन सक्नेछ तथा त्यस्ता वस्तु अनुगमन टोलीले कब्जामा लिई नियमानुसार कारवाही बढाउने छ ।

(ख) अनुगमन गर्दा कुनै कानूनी कारवाही गर्नुपर्ने देखिएमा अनुगमन टोलीले सम्बन्धित व्यवसायीसँग तुरून्त लिखित स्पष्टीकरण माग गर्न सक्नेछ ।

(ग) अनुगमन टोलीको प्रतिवेदनबाट वा नमूना परीक्षण गर्दा मुद्धा दायर गर्नुपर्ने देखिएमा प्रचलित कानून बमोजिम अनुसन्धान तहकिकातको लागि निरीक्षण अधिकृत तोक्ने गरी मुद्धा दायर गर्न समितिबाट निर्णय गराई यथाशीघ्र अभियोजन अधिकारी समक्ष आवश्यक कागजात सहित लेखी पठाउनु पर्नेछ।

(घ) उपदफा (ग) बमोजिम लेखी आएमा सम्बन्धित अधिकारीले प्रचलित कानून बमोजिम प्रक्रियापूरा गरी सम्बन्धित निकायमा मुद्धा दायर गर्नु पर्नेछ।

(ङ) उपदफा (क) बमोजिम अनुगमन टोलीले अखाद्य वस्तु वा अन्य वस्तु नष्ट गर्दा लागेको खर्च सम्बन्धित व्यवसायीले नै व्यहोर्नु पर्नेछ।

(च) अनुगमन गरिएका माल वस्तुको प्रकृति अनुसार मुचुल्का उठाउनु पर्नेमा मुचुल्का उठाउने,चेक लिष्ट अनुसार भए नभएको हेर्ने र नमूना परीक्षण लिनुपर्ने भएमा स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ वा नगर सभाबाट स्वीकृत कानूनमा व्यवस्था भएकोमा सोही बमोजिम अन्यथा खाद्य नियमावली, २०२७ को नियम १० वा उपभोक्ता संरक्षण ऐन,२०७५ को दफा ३४ वा नेपाल गुणस्तर ऐन, २०३७ वा प्रचलित कानून बमोजिम नमूना सङ्कलन गर्नु पर्नेछ।

(छ) निरीक्षण, जाँचबुझ वा खानतलासी गर्दा उपभोग्य वस्तु रोक्का राख्नुपर्ने भएमा स्थानीय सरकार सञ्चालन सम्बन्धी ऐन वा नगर सभाबाट स्वीकृत कानूनमा व्यवस्था भएकोमा सोही बमोजिम अन्यथा खाद्य नियमावली २०२७ को नियम १३ वा उपभोक्ता संरक्षण ऐन,२०७५ को दफा ३५ वा नेपाल गुणस्तर ऐन २०३७ र स्ट्याण्डर्ड नापतौल ऐन २०२५ का प्रचलित कानून बमोजिम गर्नु पर्नेछ।

(ज) स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ वा नगर सभाबाट स्वीकृत कानूनमा व्यवस्था भएकोमा सोही बमोजिम अन्यथा वस्तु वा मालसामान सिलबन्दी गर्नुपर्दा खाद्य नियमावली,२०२७ को नियम १३ वा उपभोक्ता संरक्षण नियमावली, २०५६ को नियम २८ र २९ वा नेपाल गुणस्तर ऐन, २०३७ वा स्ट्याण्डर्ड नापतौल ऐन, २०२५ वा प्रचलित कानून अनुसार गर्नुपर्नेछ।

(झ) खाद्य प्रशोधन गर्न आवश्यक पर्ने कुनै उपकरण जडान भई वस्तु वा पदार्थको उत्पादन गरिएकोमा अनुगमन गर्ने निकायले उत्पादन, प्रशोधन कानून सम्मत भए नभएका हेरी नभएको भए त्यस्तो स्थानमा सिलबन्दी गर्न सक्नेछ। यसरी सिलबन्दी गरिएकोमा प्रशोधन उद्योगलाई निश्चित समयावधी दिई आवश्यक मापदण्ड पूरा गरी सुधार गर्न निर्देशन दिन सकिनेछ।

(ञ) उपदफा (झ) बमोजिम निर्देशन दिएकोमा उद्योगले सुधारात्मक कार्यहरू गरी सिलबन्दी हटाई पाउँ भनी कार्यालयमा निवेदन दिएमा कार्यालयको टोलीले बजार अनुगमन गराई सुधार भएको पाइएमा सिलबन्दी हटाई दिन सक्नेछ। सुधार भएको नपाइएमा कानून बमोजिम कारवाही अगाडि बढाउनेछ।

(ट) वस्तु वा सेवा क्षेत्रमा अनुचित व्यापारिक क्रियाकलाप (Unfair Trade Practices) कानूनद्वारा नियन्त्रित वा निषेधित व्यापारिक क्रियाकलाप (Restrictive Trade Practices) एकाधिकारपूर्ण व्यापारिक क्रियाकलाप (Monopolistic Trade Practices) भए नभएको विषयमा समेत अनुगमनका क्रममा हेर्नु पर्नेछ।

परिच्छेद –६

आचार संहिता

१५. आचार संहिता : बजार अनुगमन गर्न जाने अनुगमन टोलीले निम्न बमोजिमको आचार संहिता पालना गर्नुपर्नेछ :

(क) अनुगमन टोलीले अनुगमन गर्ने स्थल र अनुगमन गरिने वस्तुको बारेमा सो कार्यमा संलग्नसदस्यहरू बाहेक अरू कसैलाई पनि सो बारेमा सूचना वा पूर्व जानकारी गराउनुहुँदैन,

(ख) अनुगमनमा खटिने व्यक्तिले आफ्नो नाता वा इष्टमित्र कहाँ अनुगमन गर्न हुँदैन,

(ग) अनुगमन कार्यमा संलग्न कुनैपनि सदस्यले अनुगमन गर्ने बिक्रेता व्यवसायीबाट कुनै पनि किसिमको चन्दा, दान, दातव्य वा उपहार स्वीकार गर्नु हुँदैन,

(घ) अनुगमन गर्न जाँदा प्रदायकहरूले दिएको सुविधा तथा आतिथ्य स्वीकार गर्नु हुँदैन,

(ङ) कुनै किसिमको प्रलोभन वा मोलाहिजामा पर्नु हुँदैन,

(च) अनुगमनको कारवाही सम्बन्धी सूचना प्रवाह गर्दा अनुगमन टोलीको नेतृत्व गर्ने व्यक्तिबाट मात्र प्रवाह गर्नु पर्नेछ तथा अनुगमन टोलीमा रहने अन्य सदस्यहरूको जानकारी दिनुहुँदैन,

(छ) बजार अनुगमन गर्दा अनुगमन टोलीका पदाधिकारीहरू प्रदायक समक्ष मर्यादित तरिकाले प्रस्तुत हुनुपर्ने र व्यवसायीको भण्डारण स्थल वा पसलबाट जथाभावी तरिकाले माल वस्तु निकाल्नु हुँदैन,

(ज) अनुगमन टोलीका कुनै सदस्यले अनुगमन सम्बन्धी कार्य गर्दा गोपनियता भङ्ग गर्ने लगायत अन्य कुनै गैरकानूनी काम गरेमा कर्मचारी भए प्रचलित कानून बमोजिम विभागीय कारवाही गर्न र अन्य व्यक्ति भए टोलीबाट हटाई प्रचलित कानून बमोजिम कारबाही गर्न सकिनेछ,

(झ) मानव अधिकारवादी सङ्घ संस्था, उपभोक्ता हकहित संरक्षण कार्यमा संलग्न संस्थाहरू, विभिन्न सञ्चार माध्यममा कार्यरत सञ्चारकर्मी प्रतिनिधिहरूले अनुगमन कार्यलाई सहयोग पुग्ने गरी अनुगमन प्रक्रियाको

स्थलगत अवलोकन गर्न सक्नेछन् । तर सामान जफत गर्ने, धुल्याउने वा नष्ट गर्ने वा शिलबन्दी गर्ने कार्यमा सम्बन्धित आधिकारिक कर्मचारी वा प्रहरीद्वारा नै कार्य सम्पन्न गर्नु पर्नेछ ।

परिच्छेद ७

विविध

१६. स्थानीय बजार अनुगमन समितिको कार्यक्रम तथा बजेट :(क) नगरपालिकाले आफ्नो स्रोत, साधन र जनशक्ति प्रयोग हुने गरी बजार अनुगमनका लागीआवश्यक कार्यक्रम र बजेट प्राथमिकताका साथ वार्षिक कार्यक्रममा समावेश गर्नु पर्नेछ,

(ख) नेपाल सरकारबाट बजार अनुगमनका लागि अनुदान प्राप्त भएमा सोही अनुसार कार्यक्रममा समावेश गर्नुपर्नेछ,

(ग) वार्षिक कार्यक्रममा उपभोक्ता सचेतनाको कार्यक्रम समेत समावेश गर्नुपर्नेछ,

(घ) बजार अनुगमनको क्रममा नमूना सङ्कलन गर्दा प्रदायकलाई वस्तुको मूल्य भुक्तानी गरी बिल लिनु पर्नेछ,

(ङ) स्थानीय बजार अनुगमन टोलीमा खटिएका व्यक्तिहरूलाई खाजा वापत भत्ता दिनुपर्नेछ ।

१७. स्थानीय प्रशासनको कर्तव्य : बजार अनुगमन गर्दा अनुगमन टोलीले सुरक्षा लगायतका आवश्यक सहयोग माग गरेमा तत्काल त्यस्तो सुरक्षा तथा सहयोग उपलब्ध गराउनु स्थानीय प्रशासनको कर्तव्य हुनेछ ।

१८. असल नियतले गरेका काम बचाउ : यस कार्यविधि बमोजिम बजार अनुगमन गर्दा असल नियतले गरेका कामको सम्बन्धमा टोलीका संयोजक तथा सदस्यहरू उपर कुनै कारवाही हुने छैन ।

१९. प्रचलित कानून बमोजिम हुने : यस कार्यविधिमा भएको व्यवस्थाले प्रचलित कानून बमोजिम हुने अन्य अनुगमन कार्यलाई बाधा पुऱ्याएको मानिने छैन ।

२०. दण्ड सजाय : स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ वा नगर सभाबाट स्वीकृत कानूनमा व्यवस्था भएकोमा सोही बमोजिम अन्यथा प्रचलित कानून (उपभोक्त हित संरक्षण ऐन नियम, खाद्यऐन नियम, औषधी बिक्री वितरण सम्बन्धी ऐन नियम, कालो बजारी तथा अन्य केही सामाजिक अपराध तथा सजाय ऐन, मासु जाँच ऐन, लगायतका) अधिनमा रही बजार अनुगमनबाट दोषी पाइएका व्यवसायी उपर कानूनी कारवाही र दण्ड सजाय गर्नु पर्नेछ ।

२१. प्रतिवेदन : बजार अनुगमनको मासिक प्रगति प्रतिवेदन अनुसूची ३ अनुसार तयार गर्नु पर्नेछ ।

२२. बाधा अड्काउ फुकाउने अधिकार :यस कार्यविधिको कार्यान्वयनमा कुनै वाधा अड्काउ परेमा स्थानीय बजार अनुगमन समितिको बैठकबाट निर्णयका लागि वाधा अड्काउ फुकाउ गर्न नगरपालिकामा पठाइने छ।

२३. संशोधन : यस कार्यविधिमा थपघट गर्ने अधिकार प्रचलित कानूनको अधिनमा रही नगर सभाको हुनेछ।

२४. खारेजी : यस अघि पारित शम्भुनाथ नगरपालिका बजार अनुगमन कार्यविधि लाई खारेज गरिएको छ। साथै उक्त निर्देशिकाबाट भए गरेका कार्यहरु यसै कार्यविधि बमोजिमभएको मानिनेछ।

आज्ञाले
बिनय कुमार सोनु
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

अनुसूची १

(दफा ८ को उपदफा ४ सँग सम्बन्धित)

श्री शम्भुनाथ नगरपालिका

नगर कार्यपालिकाको कार्यालय, कठौना, सप्तरी

विषय :- बजार अनुगमनको मासिक प्रतिवेदन।

आज मिति २०............देखि २०............सम्म निम्न स्थानहरूमा बजार अनुगमन गर्दा निम्नानुसार देखिएको व्यहोरा अनुरोध छ।

सि.नं	अनुगमन गरेको स्थान	अनुगमन गरिएको क्षेत्र/प्रकृति/वस्तुहरु	अनुगमनको विवरण	सामानको जफत/बरामदी नाम/परिणाम	नष्ट गरिएको वस्तु /परिणाम	शिलबन्दी गरिएको मात्रा/संख्या	गरिएको नमुना संकलन मात्रा/संख्या	कैफियैत
१								
२								
३								
४								

बोधार्थः
श्री संयोजकज्यू
स्थानीय बजार अनुगमन समिति।

अनुसूची –२
(दफा १० (२) सँग सम्बन्धित)
अनुगमन गरिने वस्तु र सेवाको वर्गीकरण

(अ) बजार अनुगमनको क्रममा विभिन्न उपभोग्य वस्तु तथा सेवाको अनुगमन गर्नुपर्ने भएकाले उपभोग्य वस्तु तथा सेवाको निम्नानुसार वर्गीकरण गरिएको छ।

समूह "क" खाद्यान्न माछा/मासुजन्य/तरकारी फलफूल/दैनिक उपभोग्य

(१) खाद्यान्न तथा खाद्य पदार्थहरू नून, चिनी, चिया, कफी, मह, प्रशोधित पानी आदि।

(२) अप्रशोधित, अर्धप्रशोधित वा प्रशोधित खाद्य पदार्थहरू,

(३) प्रशोधित खाद्य पदार्थ उत्पादन गर्न प्रयोग गरिने कच्चा पदार्थ,

(४) खाद्य पदार्थ उत्पादन गर्ने उद्योग,

(५) खाद्य पदार्थ विक्री वितरण गरिने बिक्री स्थल र भण्डार गृह वा सञ्चय स्थल,

(६) खाने तेल, घिउ (वनस्पति घिउ समेत),

(७) दुध तथा दुग्ध पदार्थहरू र दुध प्याकिङ्ग गर्न प्रयोग हुने प्लाष्टिक पाउचहरू,

(८) माछा, मासु, अण्डा,

(९) मसलाजन्य पदार्थहरू (जिरा, मरिच, अदुवा, लसुन, धनिया, बेसार, ज्वानो, मेथी, ल्वाङ,सुकुमेल, अलैंची, दाल्चिनी र खुर्सानी लगायतका मसलाको रूपमा उपभोग गरिने पदार्थहरू)

समूह "ख" औषधी एवं स्वास्थ्य सेवा

(१) औषधी तथा औषधीजन्य पदार्थहरू (पशुपंक्षी औषधी तथा जडिबुटीमा आधारित औषधी समेत),

(२) औषधी उत्पादन गर्ने उद्योग तथा बिक्री वितरण गरिने स्थल,

(३) अस्पताल, नर्सिङहोम, क्लिनिक आदि स्वास्थ्य सेवा प्रदायक संस्थाहरू।

समूह "ग" रासायनिक मल/विषादी/बिउ विजन/कृषि औजार

(१) पशुपंक्षी आहार र त्यसमा प्रयोग हुने कच्चा पदार्थहरू समेत,

(२) रासायनिक मल, विषादी, बिउ विजन, कृषि औजारहरू,

समूह “घ”इन्धन

(१) इन्धन भण्डारण, पेट्रोलियम पदार्थको नापतौल, गुणस्तर मूल्य तथा मापदण्डहरूको परिपालना

समूह “ङ” निर्माण सामग्री

(१) ढुङ्गा, इटा, गिट्टी, वालुवा लगायतका निर्माण सामग्री तथा सोसँग सम्बन्धित उद्योग, भण्डारण स्थल र बिक्री वितरण स्थल।

समूह “च” शैक्षिक सामग्री

(१) पाठ्यसामग्री, स्टेशनरी लगायतका शैक्षिक सामग्रीहरू।

(२) शिक्षा कार्यविधिअनुसार विद्यालयहरूको शुल्क आदि।

समूह “छ” होटल/लज/रेष्टुरा/खाजाघर/चमेना गृह/लज

(१) होटल/रेष्टुरा/खाजाघर/चमेना गृह/लजको सरसफाई तथा अन्य व्यवस्थापन

(२) प्रशोधित र अप्रशोधित वस्तुहरूको भण्डारण

(३) होटल, रेष्टुरा तथा मिठाई पसलहरूमा बिक्री हुने पकवान तथा प्याकेजिङ्ग गरी बिक्री हुने खाद्यपदार्थहरू, हल्का पेय पदार्थहरू, मदिराजन्य पदार्थ,

समूह “ज” सुर्तीजन्य पदार्थ

(१) सुपारी, पानपराग, सुर्ती, बिडी, चुरोट तथा सुर्तीजन्य पदार्थ।

समूह “झ” नाप तौल

(१) ढक, तराजु लगायतका नाप तौलमा प्रयोग हुने उपकरणहरू।

समूह “ञ” पशुपंक्षी हाट बजार

(१) पशुपंक्षी हाटबजार तथा बिक्री स्थल।

समूह “ट” सौन्दर्य सामग्री

(१) विभिन्न प्रकारका सौन्दर्य सामग्रीहरू

(२) व्यूटी पार्लर/सैलुन आदि।

समूह “ठ” विद्युतीय सामानहरू

(१) विद्युतीय सामानहरू,

(२) इलेक्ट्रोनिक्स सामानहरू।

समूह “ड” रङ/रोगन

(१) विभिन्न कम्पनीका भवन सम्बन्धी रङ र रङ रोगन सम्बन्धी सामग्रीहरू।

समूह “ढ” गर गहना

(१) सुन, चाँदी, हिरा,मोती, जवाहरत तथा सोबाट निर्मित गर गहनाहरूको नापतौल एवं गुणस्तर।

समूह “ण” सवारी साधन

(१) ट्याक्सी मिटर शुल्क र रिक्सा, नगर बस आदिको भाडा आदि।

समूह “त” अन्य

(१) अन्य उपभोग्य वस्तुहरूको उत्पादन स्थल, प्रशोधन स्थल, ढुवानीको अवस्था, बिक्री स्थलहरू,

(आ) अनुगमन गरिने सेवाको विवरण

(१) व्यापारिक सेवा

(२) सञ्चार सेवा,

(३) स्थल यातायात तथा हवाई सेवा,

(४) विद्युत सेवा,

(५) खानेपानी सेवा,

(६) विज्ञापन सेवा अन्य उपभोग्य सेवाहरू,

(७) स्वास्थ्य सेवा,

(८) शिक्षा सेवा,

(९) वित्तीय सेवाहरू।

अनुसूची ३

(दफा १३ (घ) सँग सम्बन्धित)

दैनिक बजार अनुगमन फाराम

(बजार अनुगमन फारमको प्रमाणित प्रति सम्बन्धित व्यवसायीलाई दिनु पर्नेछ)

मितिः

व्यापारिक प्रतिष्ठानको नाम : श्री

ठेगाना :

प्रोपाइटर वा फर्म धनीको नाम :

फोन नं. :

यस कार्यालयको नेतृत्वमा खटिएको बजार अनुगमन टोलीबाट तपाईको बिक्रीस्थल/गोदाम/उद्योगको निरीक्षण गर्दा निम्न अनुरूपको स्थिति भेटिएकोले देहाय अनुसार गर्नु गराउनु निर्देशन दिइएको छ ।

क्र.स	विवरण	भएको	नभएको	टोलीबाट दिइएको निर्देशन
१	मूल्य सूची			
२	साइन बोर्ड			
३	व्यवसाय दर्ता/नवीकरण			
४	नापतौलको प्रमाण			
५	लेवलमा खुलाउनु पर्ने कुराहरू स्पष्ट उल्लेख			
६	म्याद नाघेको सामग्री			
७	PAN/VATमा दर्ता			
८	बिक्री बिल दिने प्रक्रिया भए/नभएको			
९	खाद्य अनुज्ञा–पत्र (खाद्य उद्योगको लागि)			
१०	मासुको गुणस्तर सन्तोषजनक भए/नभएको			
११	मिठाईको गुणस्तर लगायतका पक्षहरू सन्तोषजनक			
१२	ग्याँसको तौल, मूल्य लगायतका विषय सन्तोषजनक			
१३	खरिद बिल भएको/नभएको			
१४	यस अगाडिको निर्देशनमा पालना			
१५	अन्य कैफियतपूर्ण स्थिति (खुलाउने)			

एक पटक दिइएका निर्देशनहरू पुनः अनुगमन गर्दा पालना नभएको पाइएमा प्रचलित कानून बमोजिम कडा कारवाही हुनेछ।

निरीक्षण टोली

१. संयोजक श्री ....

२. सदस्य श्री

३. सदस्य श्री

४. सदस्य श्री

५. सदस्य श्री

६. सदस्य श्री

माथि उल्लेखित विवरण ठिक छ भनी उत्पादक/बिक्रेताको नाम र सही :

प्रतिष्ठानको छाप :

अनुसूची ४
(दफा १३ (ङ) सँग सम्बन्धित)
मुचुल्का

सप्तरी जिल्ला शम्भुनाथ नगरपालिका .... वडा नं. ...... टोल .... मा खडा गरेको घटनास्थल/ बरामद/ खान तलासी/ सिल छाप लगाएको मुचुल्का :-

१. उजुरी वा सूचनाको छोटकरी विवरण :-

२. चार किल्ला सहित खानतलासी/बरामदी गरिएको चिज वस्तुको नमूना तथा ठाउँको विवरण :-

३. बरामद भएको सामान/दसीको विवरण/सिलछाप गरिएको विवरण :-

(क)

(ख)

(ग)

४. खानतलासी/बरामदी भएको देखे बमोजिम सही छाप गर्ने साक्षी :- (नाम, वतन समेत)

(क)

(ख)

(ग)

५. रोहवरमा बस्नेहरूको नाम, थर, उमेर, वतन र सही छाप :-

(क)

(ख)

(ग)

६. निरीक्षण टोलीले मेरो उद्योग/गोदाम/पसलमा अनुगमन गर्दा कुनै सामान हिनामिना भएको छैन। माथि प्रकरण ३ मा उल्लेख भएको चिज वस्तु तथा सामानहरू .... उद्योग, गोदाम, पसलबाट बरामद भएको हो । साथै टोलीले लगाएको सिल थान ..... छाप भएको ठिक साँचो हो भनी सहिछाप गर्ने :-

(क)

(ख)

(ग)

७. कार्य तामेली गर्ने :-

(क)

(ख)

(ग)

मिति :-

समय :-